

ІНВЕСТУВАННЯ КАПІТАЛУ ДЕРЖАВНОЮ, ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ І БАНКІВСЬКОЮ СФЕРАМИ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ КРИЗИ

Анотація. У статті висвітлюється дослідження можливих сценаріїв розвитку антикризових заходів із зазначенням інвестиційно-пріоритетних сфер з використанням схеми грошових потоків.

Ключові слова: інвестування, інвестиційно-привабливі сфери, модель, сценарій, середовище.

Постановка проблеми. Зростання темпів змін і економічного розвитку світової спільноти обумовлюють зовсім інші вимоги до умов ведення бізнесу і досягнення в ньому успіху. Будь-яка досконала операційна система вимагає значних витрат часу і ресурсів, а динамічні умови ринку можуть найактуальнішу сьогодні продукцію чи послуги завтра зробити нікому не потрібними і доведеться нове обладнання для продукування такого товару здавати на брухт, зазнаючи великих збитків [2, 9]. На жаль, таке все більше стає нормою сучасних динамічних умов господарювання. Подальше існування комерційної структури, яка стала жертвою примхливих потреб ринку, можливе лише за умови переорієнтації її діяльності на виробництво іншого товару або надання іншого виду послуг [7]. А це вимагає відповідних витрат часу і ресурсів інвестиційного спрямування. При таких реаліях передумовою успіху в бізнесі все більше стають не зусилля й ідеї в напрямку створення певної ефективної операційної системи, а вміння швидко, без значних затрат часу, матеріальних ресурсів і фінансових витрат переходити з напрямків діяльності, що втратили (втрачають) ринкову актуальність, на інші види діяльності, які мають сприятливі ринкові перспективи [5]. Вимоги таких трансформацій у підприємницькій діяльності стають все частіше об'єктивною нормою, та виникає необхідність здійснювати безперервні процеси інвестування в пошук, освоєння і розвиток нових видів діяльності або створення чи вдосконалення нових видів товарів. Підтвердженням цієї тенденції є усвідомлення, в першу чергу, економічно розвиненими країнами після того, як зіткнулися у 2008 р. зі світовою економічною кризою. Криза, яку назвали «кризою ліквідності», в першоджерелах її виникнення був саме спекулятивний операційний характер, адже їх реалізація повністю не мала реального фінансового підґрунтя. Тобто прямого інвестування було в рази менше, порівнюючи з портфельним інвестуванням та занадто великою кількістю деривативів, які «роздували» ринок, як мильну бульбашку. За останній час тенденції у світі демонструють явний якісний стрибок на користь інвестиційних аспектів господарської діяльності в умовах підприємницьких засад і стимулів розвитку [3]. Ситуації часів централізованого розвитку, коли першочергова увага традиційно приділялася операційним процесам, а також ситуації вільного фінансово-кредитного ринку розвиненої економіки, де більша частка інвестицій спекулятивною метою, вже має необхідність відходити в минуле. Незначні, але якісні зміни в економічному середовищі свідчать про певні позитивні кроки до переходу економіки України з індустріальної до постіндустріальної моделі розвитку, що додає впевненості про сприятливе майбутнє розвитку країни [4].

Аналіз останніх досліджень. Тематикою за напрямком інвестування капіталу займаються такі вчені, як: В. М. Гейць, В. Н. Гриньова, І. З. Должанський, Т. В. Майорова, А. А. Пересада, Ю. М. Коваленко, С. В. Онікієнко, О. М. Підхомний, В.

Г. Федоренко та ін. Проаналізувавши літературу інвестиційного спрямування, стає зрозуміла певна особливість сприйняття інвестування капіталу, що подається у вигляді факту інвестування капіталу, а не процесу [6]. Практика показує багатогранний та складний комплекс взаємопов'язаних цілей і досягнення однієї не повинно заважати чи ускладнювати досягнення інших, а інвестування є багатоперіодним процесом. Крім цього, недостатня увага приділяється розгляду зміни процесів інвестування капіталу в умовах кризи.

Мета публікації. Наведені вище матеріали дають можливість авторів наукової статті вважати актуальним та своєчасним доповненням до традиційної методології інвестування, дослідження в напрямку особливостей інвестування капіталу в умовах кризи.

Обґрунтування отриманих результатів. Майбутній, новий період виходу з кризи може забезпечитися за рахунок інвестування капіталу в інвестиційно-привабливі сфери і перспективні інвестиційні товари. Це і є основним ключем забезпечення зрушень у бік економічного пожвавлення в державі, а також бути платформою постійного і стабільного росту показників народного господарства [7].

Історія показала, що в роки спаду економіки багато країн знаходило вихід через шлях нарощення своєї військової могутності, основну роль у цьому відіграла держава, яка й виступала інвестором військово-промислового комплексу. Сьогодні всього світу знаходиться на зовсім іншому етапі розвитку як економічних, соціальних, культурних відносин, де стратегічно неважлива необхідність у нарощуванні військової могутності шляхом її виготовлення та накопичення. Отже, очевидно, що для виходу з кризи необхідно брати до уваги інші шляхи, які будуть дієвішими і актуальнішими [1].

Розглядаються три можливі варіанти шляхів розгортання подій, які можуть бути реалізованими, але наслідки в розвитку в цілому країни та будові її державної влади матимуть кардинальну різницю. Перед тим як розглянемо три сценарії розвитку подій з подолання кризи, виділимо суб'єктів, які відіграватимуть ключову роль у економічних відносинах, і ті сфери, які потребують інвестиційних ресурсів задля підняття на нормальний рівень розвитку всієї держави. У порядку пріоритетності та значущості відносно антикризових заходів є:

- держава;
- підприємства промисловості та сільського господарства;
- банківський та парабанківський сектори;
- малий та середній бізнес.

Перший сценарій розвитку антикризових подій полягає в тому, що держава для забезпечення життєздатності економіки країни наповнює бюджет, приватизуючи деякі об'єкти державної власності, та знижує свою присутність на ринку як його суб'єкта, так щоб питома вага її не перевищувала третини й була близько 30-35 %. Тобто мінімум присутності на ринку, але максимум контролю за всіма суб'єктами економічних відносин. Наочно сценарій подано на рис. 1.

Блоки, які в моделі із заокругленими кутами, показують сфери, які необхідно розвивати. Форма власності звичайно може бути різною. Усі інші сфери, які не ввійшли до перерахованих у моделі, похідні і такі, що можуть мати розвиток після нормального функціонування зазначених на рис. 1.

Малий та середній бізнес у моделі виконує функції обслуговування великих підприємств, надання різноманітного сервісу, розподілу товарів та послуг на ринку між їхніми споживачами (посередництво). Держава забезпечує умови нормального функціонування середовища, виступає рівноправним суб'єктом ринку, а також відповідає за вирішення питань соціальної та культурної сфер (нематеріального життя

всього середовища). Банки та спеціалізовані кредитно-фінансові інститути

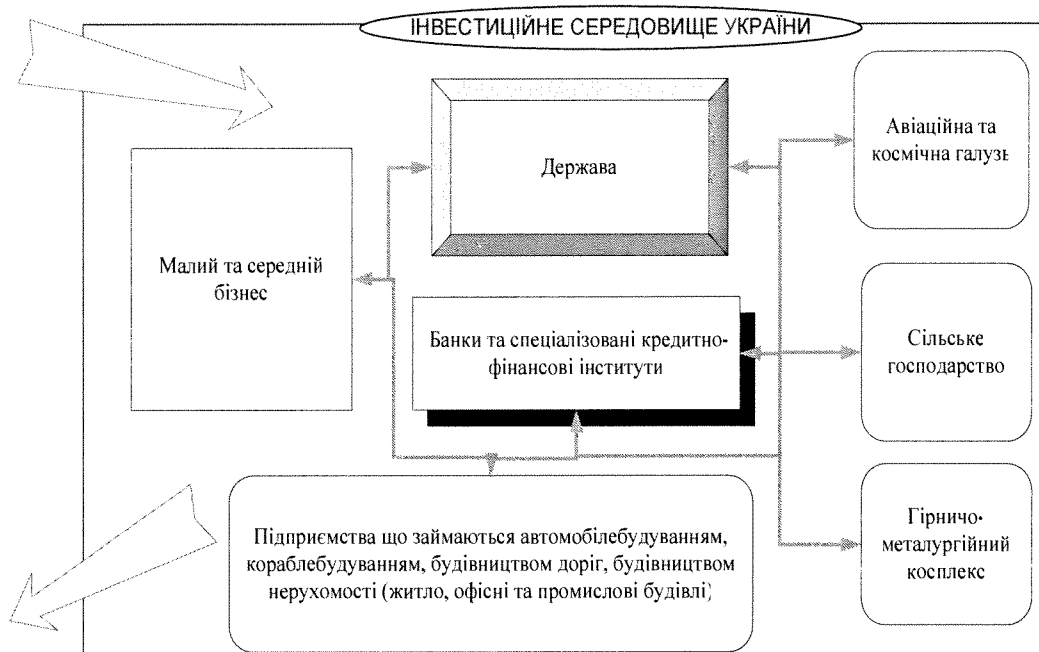

Рис. 1. Модель вільного і рівноправного функціонування та інвестування із суттєвим домінуванням бізнесу на ринку

забезпечують наявність необхідних на час функціонування середовища послуг та проведення всіх необхідних операцій вчасно, а також рух фінансових ресурсів між усіма іншими суб'єктами середовища. Стрілка, направлена в інвестиційне середовище України, показує можливі вхідні інвестиційні потоки, які можуть розподілитися й освоїтися в одній із зазначених сфер, і та, яка виходить із середовища, показує можливі вихідні інвестиційні потоки, які через несприятливий інвестиційний чи взагалі бізнесовий клімат відтікають за кордон. Стрілки, які знаходяться в інвестиційному середовищі і з'єднують усіх суб'єктів ринку, показують економічні взаємовідносини, а також процеси інвестування, злиття та поглинання.

Ця модель слабо пристосована до реальних умов життя держави і взагалі господарської діяльності України. Вона могла б мати місце при розвинених ринкових відносинах, але події, які повинні забезпечити вихід із кризи, супроводжуватимуться конкурентно жорсткими і соціально стресовими явищами, а крім цього, з досить суттєвою часовою протяжністю, доки на ринку не залишаться найсильніші.

Другий сценарій розвитку подій антикризових заходів полягає в тому, що держава для забезпечення покращення економічної ситуації в країні намагається утримати чи збільшити свою присутність на ринку так, щоб її питома вага складала близько половини всього середовища (50-60 %). Тобто присутність на ринку повинна бути помірною, але максимум контролю за всіма суб'єктами економічних відносин. Половина всіх інвестиційних проектів розгортається та фінансується державою як за рахунок внутрішніх, так і зовнішніх джерел. Держава відіграє активну роль на ринку, щоб забезпечити нормальний розвиток зазначених вище інвестиційно-привабливих ключових сфер. Наочно сценарій подано на рис. 2.

Ця модель відрізняється від попередньої обсягом зайнятого державою ринкового середовища, а також присутністю малого та середнього бізнесу як обслуговуючих

суб'єктів. Малий та середній бізнес виконує другорядну роль, а основна увага зосереджується на ключових сферах, підприємства яких мають бути реорганізовані чи куплені державою. Держава в цьому випадку починає переходити на розвиток механізму замовлень та закупівель, формування резерву товарів, а також забезпечувати правильний розподіл ВВП і контроль за всіма процесами економічного, культурного та соціального життя країни. Інвестиційні процеси можуть вільно відбуватися всередині ринкового середовища України між усіма суб'єктами, а також рух інвестиційних потоків, що мають можливість входити і виходити з середовища при всіх інших незмінних параметрах і нормальних умовах.

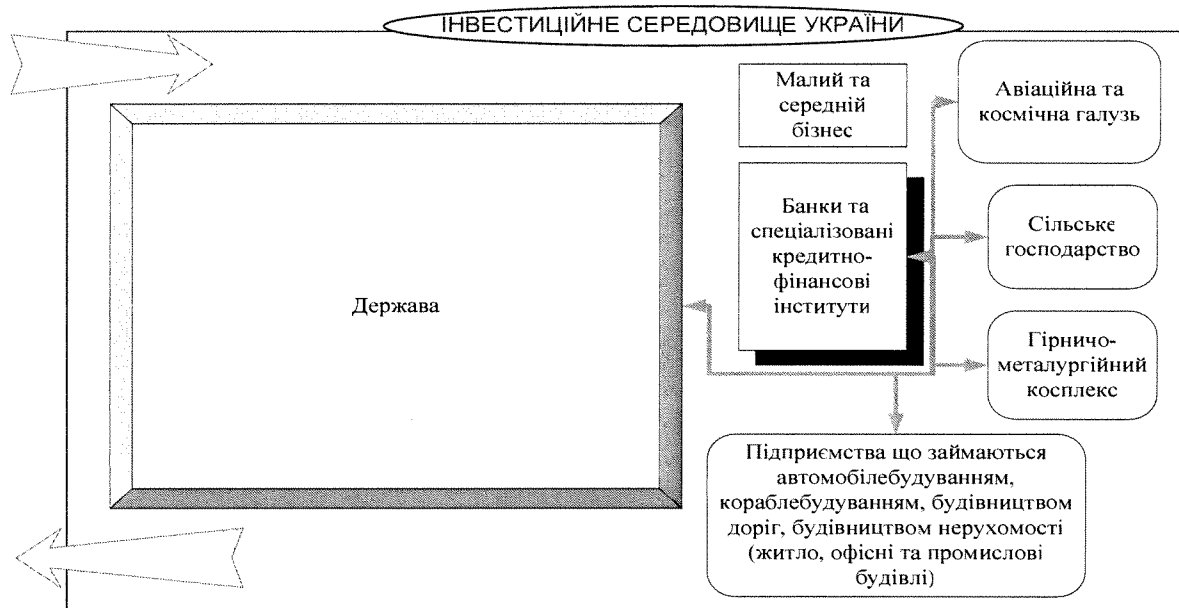

Рис. 2. Модель вільного і рівноправного функціонування та інвестування з рівним розподілом ринкового середовища між державою і бізнесом

З огляду на вищезазначене, допускається можливість реалізації такої моделі в Україні.

Третій сценарій розвитку подій полягає в тому, що держава для забезпечення покращення економічної ситуації в країні суттєво збільшує свою присутність на ринку так, щоб її питома вага складала ліву частку всього середовища – 80 %. Тобто присутність на ринку повинна бути домінуючою. Майже всі інвестиційні проекти розгортаються та фінансуються державою як за рахунок внутрішніх, так і зовнішніх джерел. Держава бере на себе повну відповідальність збереження та розвитку зазначених інвестиційнопривабливих ключових сфер, локомотивів економіки.

Зображену на рис. 3 модель можна сприйняти як схожу на модель командно-адміністративної економіки, де все здійснюється централізовано відповідно до плану розвитку держави. Звичайно, ця модель не повністю стовідсоткове втілення моделі планової економіки, але роль держави в ній майже наближена до такої. Функціонування цієї моделі розглядається для економіки ринкового типу під час кризи, щоб підтримати економіку шляхом застосування розвиненого механізму замовлень та закупівель, формування резерву товарів. Повністю проводити контроль за всіма процесами економічного, культурного та соціального життя країни. Забезпечувати та самій здійснювати інвестиційні процеси всередині ринкового середовища України, а також стимулювати рух інвестиційних потоків, що мають можливість входити в

середовище, і створити умови неприйняттого розміщення капіталу поза межами його при всіх інших незмінних параметрах.

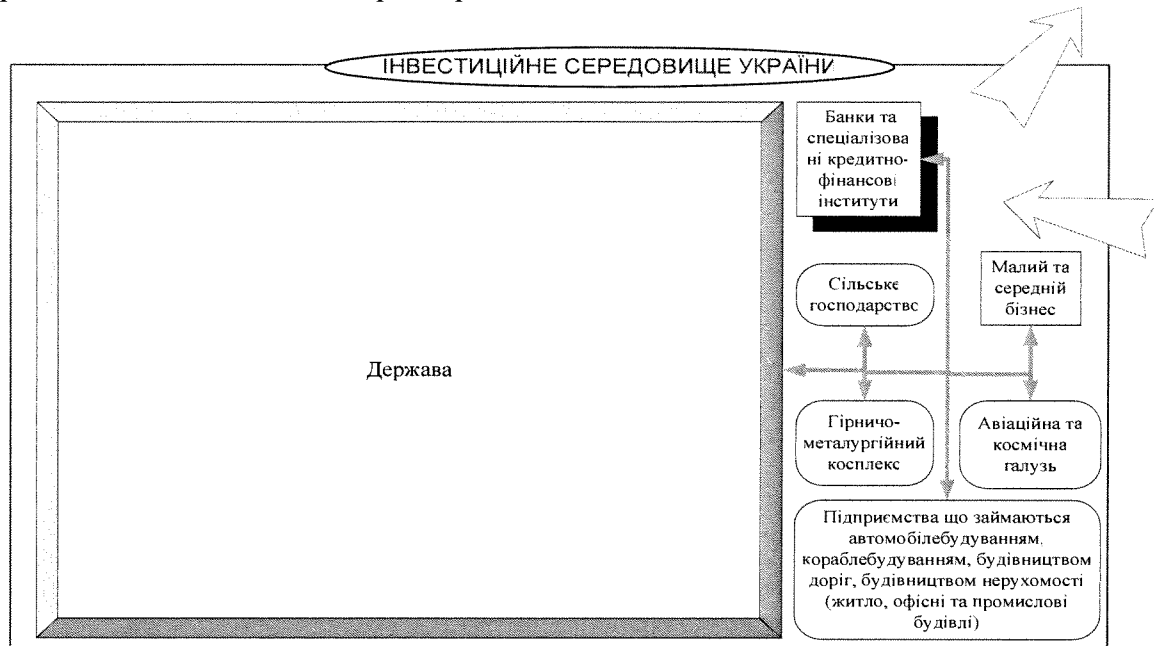

Рис. 3. Модель вільного функціонування та інвестування капіталу з домінуючою часткою держави в середовищі

Малий та середній бізнес займає незначну часту ринку в такому сценарії розвитку, але залишаються найстійкіші, які витримують здорову конкуренцію і мають перспективу подальшого розвитку. Банки та спеціалізовані кредитно-фінансові інститути також у більшій мірі придбані державою, але присутні і приватні як з вітчизняним менеджментом, так і з закордонним.

Ця модель інтегрована, адже всі процеси в середовищі не забезпечуються ринковими механізмами повністю, та велика ставка зроблена на державу в підтримці її розвитку пріоритетних сфер, але в той же час присутні суб'єкти із закордонним менеджментом. Це дає можливість використовувати і впроваджувати нові форми та методи управління в умовах кризи, які спрацювали і мають популярність використання менеджерів в західних країнах. На думку автора, рис. 3. - найнеобхідніша модель для застосування саме в кризових моментах, в яких і знаходиться сьогодні Україна. При покращенні ситуації необхідно змінювати модель на іншу, щоб дати більше вільного середовища іншим суб'єктам для забезпечення в подальшому пріоритету ринковим механізмам функціонування.

Практика сьогоднішньої боротьби світовою кризою країнами з розвиненою економікою показує те, що необхідно застосовувати інструменти державного впливу, підтримки чи розвитку окремих секторів економіки, щоб мати нормальну та більш-менш контрольовану як економічну, так і соціальну ситуацію. Результати втручання держави в ринкові механізми свідчать, що сьогодні іншого дієвішого способу відлагодження функціонування економіки немає [8].

Усі вище подані сценарії розвитку подій із здолання кризи безумовно передбачають забезпечення інвестування капіталу в різні проекти як державною, підприємницькою, так і банківською сферами через використання схеми грошових потоків, які реалізуються шляхом поступового розвитку (рис. 4).

Висновки.

1. У статті подається точка зору на можливі варіанти розвитку антикризових подій з урахуванням ключової ролі інвестиційних процесів у пріоритетні сфери. У такому контексті визначено три сценарії, моделі можливого розвитку економіки, Кожна з розглянутих моделей може бути застосована вже сьогодні, а також у різні періоди кризи й узагалі подальшого економічно-соціального розвитку.

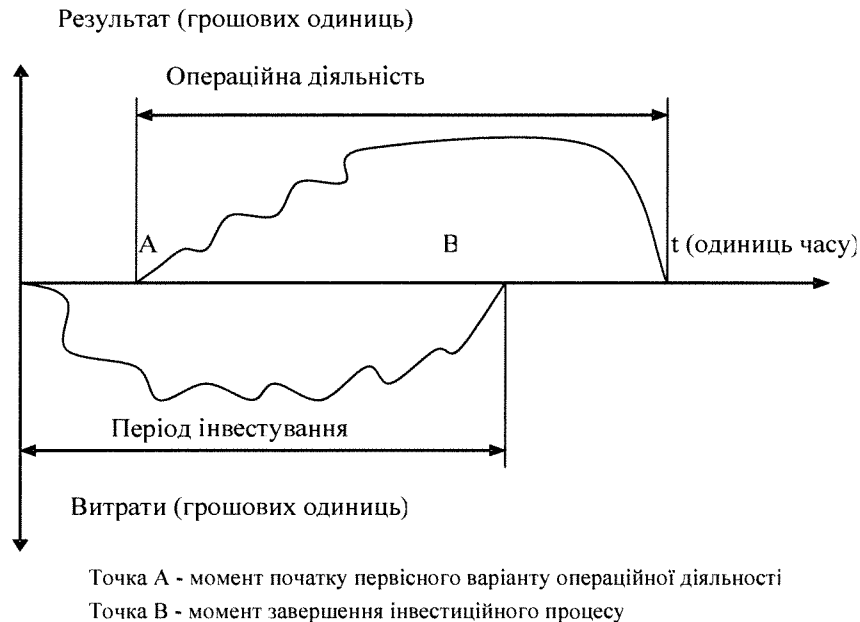

Рис. 4. Модель схеми грошових потоків проекту, що реалізується шляхом поступового розвитку

2. Прогнозними напрямками можливості інвестувати капітал для розвитку необхідно здійснити в такі сфери, як: сільське господарство, промисловість, банківський та парабанківський сектори, малий та середній бізнес. Обрані сфери за підтримки в розвитку зможуть дати синергетичний ефект на всі інші не взяті до уваги сфери.

3. Модель вільного функціонування та інвестування капіталу з домінуючою часткою держави в середовищі, що подана на рис. 3, може бути найбільш прийнятна для застосування в Україні.

4. Сучасні підходи до інвестування державного, підприємницького чи банківського капіталу в кризовий період мають забезпечуватися акцентуванням уваги саме на інвестиційну діяльність суб'єкта, а не на операційну з використанням схеми грошових потоків проекту, що реалізується на основі поступового розвитку.

Література

1. Україна у вимірі економіки знань [Текст] / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Основа, 2006. – 592 с.
2. Інвестування : Навч. посіб. [Текст] / під ред. В. Н. Гриньової. – Х. : ІНЖЕК, 2004. – 404 с.
3. Должанський І. З. Управління потенціалом підприємства : Навч. посіб. [Текст] / І. З. Должанський. – К., 2006. – 362 с.
4. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : Навч. посіб. [Текст] / Т. В. Майорова. – К., 2003. – 376 с.

5. Пересада А., Майорова Т. Інвестиційне кредитування : Навч. посіб. [Текст] / А. А. Пересада, Т. В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2002. – 271 с.
6. Пересада А. А., Коваленко Ю. М., Онікієнко С. В. Інвестиційний аналіз : Підручн. [Текст] / А. А. Пересада, Ю. М. Коваленко, С. В. Онікієнко. – К. : КНЕУ, 2003. – 485 с.
7. Підхомний О. М. Управління інвестиційними процесами на фінансових ринках : Навч. посіб. [Текст] / О. М. Підхомний. – К., 2003. – 184 с.
8. Шляхи підвищення інвестиційної діяльності в Україні : Монографія [Текст] / за заг. ред. В. Г. Федоренка. – Ніжин, 2003. – 724 с.
9. Як провести реприватизацію в Україні? Рецепти від іноземних експертів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://209.85.135.132/search?q=cache:cI7WTrR3G08J:mynews-in.net/news/politics/2005/06/04/541091.html>

Summary. In the article lights up research possible scenarios of development of crisis management measures with pointing of investment-priority spheres with the use of chart money streams.

Keywords: investing, investment-attractive spheres, model, scenario, environment.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2009